

УДК 343.14

DOI 10.32782/2523-4269-2024-87-48-54

Поплавська Аліна Вікторівна,

аспірант

(Донецький державний університет внутрішніх справ, м. Кривиницький);
прокурор відділу процесуального керівництва у кримінальних провадженнях
слідчих територіального управління

(Державне бюро розслідувань Житомирської обласної прокуратури, м. Житомир)

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-8748-5926>

ОСОБЛИВОСТІ ДОКАЗУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, ПОВ'ЯЗАНОЇ З НАДАННЯМ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ

У статті визначено місце інституту доказування у кримінальному процесі, охарактеризовано його мету. Розглянуті наукові підходи до класифікації злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної із наданням публічних послуг, запропоновано власну класифікацію за критерієм об'єктивного прояву злочинних дій та обсягу використання суб'єктом злочину повноважень, визначені загальні риси класифікаційних груп. Охарактеризовані особливості доказування у злочинах у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, відповідно до запропонованої класифікації. Визначені особливості слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) дій, призначувані експертизах, виділені відмінності у застосовуваних криміналістичних практиках по категоріям злочинів.

Ключові слова: доказування, злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної із наданням публічних послуг, зловживання повноваженнями, перевищення повноважень, службова недбалість, злочини, пов'язані із корупцією.

Постановка проблеми. Вже четвертий десяток років незалежності Україна бореться з пострадянським мисленням та поведінням в органах державної влади і місцевого самоврядування. Взаємовідносини держави і людини у нашій країні ще мають позбутися зверхнього відношення до останніх та почати забезпечувати дотримання, у першу чергу, прав і свобод представників суспільства. У демократичній країні всі гілки влади повинні працювати для людей, а тому сфера надання суспільних послуг і реалізація функцій органів місцевого самоврядування і державної влади перебуває під постійною увагою суспільства.

Усвідомлення вказаної необхідності пов'язане із упровадженням змін у законодавстві України із запобігання та протидії корупції, які у першу чергу стосуються відповідальності у кримінальних правопорушеннях у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної наданням публічних послуг. Так, у статті 45 Кримінального кодексу України (далі – КК) визначено умовно вичерпний перелік корупційних кримінальних правопорушень, додані спеціальні статті щодо кримінальної відповідальності за правопорушення у сфері професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг; внесені зміни у диспозиції та санкції статей розділу XVII КК; декларовано заборону звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення корупційних кримінальних правопорушень у зв'язку з дійовим каяттям, примиренням винного з потерпілим, у зв'язку з передачею особи на поруки та у зв'язку із зміною обстановки. Також вже не перший рік функціонує інституційно незалежний орган – Національне антикорупційне бюро України, на який покладено попередження,

виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних правопорушень, що належать до його підслідності, а також запобігання вчиненню нових.

З огляду на це активізація наукових досліджень проблем доказування у кримінальних правопорушеннях у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної із наданням публічних послуг, є вкрай необхідною, оскільки судова практика відчуває потребу у підвищенні якості кримінальних проваджень, що надаються стороною обвинувачення як докази вини обвинувачених осіб.

Крім того, в умовах проведення агресивної війни на території України, необхідності акумулювання українського суспільства на боротьбу з зовнішнім ворогом, толерантність до корупції в органах державної влади та місцевого самоврядування зводиться до нуля. Це вимагає від правоохоронних органів забезпечувати у кримінальних провадженнях зазначеної категорії належний рівень представлення обвинувачення та забезпечення максимально швидкого та об'єктивного притягнення винних до відповідальності в міру своєї вини. Вказане обумовлює необхідність розширеного дослідження особливостей доказування злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної із наданням публічних послуг, та розробки методологічних помічників правоохоронним органам, які сприятимуть у високопрофесійному та оперативному розслідуванні зазначених злочинів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, що стосуються кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності досліджують такі українські вчені, як В. Базилевич, З. Варналії,

Я. Жаліло, О. Власюк, І. Мазур, А. Мокій, А. Сухорук, Ю. Харазішвілі, Л. Аркуша, А. Гайдук, М. Камлик, М. Мельник, С.В. Невмержицький, О. Терещук, М. Хавронюк, а також закордонні науковці Б. Волженкін, Гределанд, М. Костенніков, С. Коткін, Р. Клітгард, В. Мілер, С. Роуз-Екерман, А. Шайо. Вирішенню ж проблем доказування під час досудового розслідування приділялась увага такими науковцями, як Р.С. Белкіної, В.В. Вапнярчук, В.Г. Гончаренком, О.М. Дуфенюком, О.В. Капліною, Л.М. Корнеєвою, М.А. Філіповим, В.Д. Спасовичем. Однак, доказуванню злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаній з наданням публічних послуг, приділена увага лише в роботах А.С. Шевчишена, І.О. Сухачової, М.А. Погорецького, С.С. Чернявського.

Роботи вказаних науковців є фундаментом для подальшого вдосконалення протидії злочинності у службовій діяльності та професійній діяльності, пов'язаній з наданням публічних послуг.

Метою статті є аналіз теоретичних положень і нормативно-правових основ доказування злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної із наданням публічних послуг; з використанням класифікації вказаних злочинів виділення особливих криміналістичних тактик, що можуть застосовуватись як загальні правила забезпечення об'єктивного і повного розслідування окремих категорій злочинів.

Виклад основного матеріалу. Кримінальна відповідальність особи за вчинене нею деліктне діяння, яка у повній мірі настає з моменту набрання чинності обвинувального вироку щодо неї, є наслідком комплексних і системних дій правоохоронних органів, прокуратури та судової гілки влади. Основна ж діяльність щодо встановлення фактів та обставин вчиненого особою протиправного діяння здійснюється у формі доказування. Як вдало зауважує В.В. Вапнярчук, кримінальне процесуальне доказування є основним змістом усіх стадій застосування норм кримінального процесуального права (фактичну, юридичну та прийняття правозастосовного рішення) [1, с. 80].

Значення процесу доказування складно переоцінити, адже відповідно до ст. 62 Конституції України особа, вину якої не доведено, не може вважатися винуватою та, як наслідок, підлягати кримінальній відповідальності. Доведення вини особи здійснюється на кожній із стадій кримінального провадження шляхом збирання, перевірки та оцінки доказів [2].

Доказування у кримінальному провадженні не є безпредметним, зазначена діяльність спрямована на досягнення конкретної мети – встановлення об'єктивної істини події, що відбулась. І лише у випадку підтвердження факту того, що досліджувана подія містить у собі усі ознаки вчинення кримінального делікту, органом правозастосування приймається рішення щодо притягнення винної у ньому особи до передбаченої законом відповідальності. У зв'язку з цим, погоджуємось із думкою О.О. Юхна, що головною кінцевою метою процесу доказування у кримінальному провадженні є отримання знань, максимально наближених до об'єктивної реальності, досягнення чого стає можливим, лише коли повно та достовірно будуть установлені всі обставини, що мають значення для правильного вирішення кримінального провадження [3, с. 14].

Установлення істини у кримінальній справі – є також основною метою судового розгляду, однак вказана діяльність проводиться після завершення доказування, здійснюваного під час досудового розслідування кри-

мінального провадження. І отримані слідством докази є безпосереднім предметом дослідження суду.

Доказування злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, є специфічною діяльністю правоохоронних органів, направленою на виявлення доказів, їх фіксацію та закріплення у відповідних процесуальних документах. Поряд з цим, розділ XVII КК включає у себе 17 складів злочинів, які хоч і виділені окремо, є категорично різними за своєю суттю та об'єктивними проявами, що породжує і різний підхід до їх доказування. У зв'язку з цим, необхідним є здійснення класифікації зазначених складів злочинів, на основі якої стане можливим визначити особливості їх доказування.

Класифікацію В. Тищенко розглядає одночасно як процес і результат застосування типологічного методу, що дозволяє розділити множинність об'єктів на підмножини за визначеними ознаками [4, с. 41]. Класифікації притаманна властивість описового інструмента для вивчення взаємного розташування класів з визначеними для них розпізнавальними властивостями [5, с. 66–67].

Ця наукова діяльність має на меті встановити загальні риси певних схожих об'єктів та виділити їх відмінності, таким чином відбувається краще розуміння як загальної досліджуваної системи, так і її окремих частин.

Відповідно до наявних у науці кримінального права класифікацій кримінально-протиправних діянь злочини у розділі XVII КК класифікуються за ознаками:

- критерієм корумпованості на: безумовно корупційні, умовно корупційні, завжди не корупційні [6, с. 168–172];

- критерієм механізму злочинних відносин на: односторонні та двосторонні [7, с. 383];

- ознакою тяжкості на: нетяжкі (майже всі статті з некваліфікуючими ознаками), безумовно тяжкі, тяжкі та особливо тяжкі (кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки);

- формою вини на: з прямим умислом (майже всі злочини), з необережності;

- ступенем завершеності злочинної діяльності на: з матеріальним та формальним складом (усі інші);

- сферою суспільних відносин, в якій вчиняється злочин: в органах державної влади, місцевого самоврядування та інших юридичних особах публічного права; в юридичних особах приватного права; в юридичних особах як публічного, так і приватного права; особами, які наділені правом надавати такі послуги [8, с. 17].

З метою зручного розмежування особливостей доказування у вивчаємій категорії злочинів, за критерієм об'єктивного прояву злочинних дій та обсягу використання суб'єктом злочину повноважень виділимо наступні групи:

- злочини, пов'язані з використанням наданих особі повноважень, влади (так звані злочини зловживань), до яких включаються усі корупційні зловживання, а також усі злочини щодо отримання неправомірної вигоди з використанням влади, службових повноважень, повноважень особи приватного права, повноважень особи, яка надає публічні послуги (ст. 364, 364-1, 364-2, 365-2, 365-3, 368, ч. 3, 4 ст. 368-3, ч. 3, 4 ст. 368-4, ч. 2, 3 ст. 369-2, 369-3 КК). Зазначені злочини об'єднують їх вчинення спеціальними суб'єктами, які: мають спеціальні повноваження у певній сфері; під час вчинення злочину вчиняють дії, бездіяльність у сфері виконання службових обов'язків, повноважень особи приватного права, особи, яка надає публічні послуги, таким чином

здійснюючи зловживання ними. Метою деліктних дій у кожному випадку буде отримання неправомірної вигоди;

– злочини вчинені із перевищенням повноважень, куди відноситься ст. 365 КК, а також ст.ст. 364-2, 366 та 370 КК. Вказана категорія злочинів виділена окремо, оскільки суб'єктом вчинення злочину у ній виступає також спеціальний суб'єкт, який вчинює дії з явним виходом за межі наданих йому повноважень;

– злочини, вчинені з необережності, до яких відноситься одна стаття – 367 КК. Вказану категорію злочинів також може вчинити лише спеціальний суб'єкт – службова особа, однак під час вчинення деліктних діянь вона або через злочинну самовпевненість, або недбалість неналежним чином виконала службові обов'язки, внаслідок чого охоронюваним інтересам громадян, держави або інтересам окремих юридичних осіб завдано істотної шкоди;

– кримінальні правопорушення, пов'язані із корупцією – ст.ст. 366-2, 366-3 КК. Вказана категорія визначена окремо на законодавчому рівні, у зв'язку з особливістю об'єкту злочинів, що визначає законодавець як дотримання встановлених Законом України «Про запобігання корупції» вимог та обмежень;

– злочини з розділу XVII КК, вчинені загальними суб'єктами, до яких відноситься пропозиція надання, а також надання неправомірної вигоди (ч. 1, 2 ст. 368-3, ч. 1, 2 ст. 368-4, 369, ч. 1 ст. 369-2 КК). У самій назві вказаного виду злочинів розкривається її основний зміст. Суб'єктами вчинення деліктних дій в них виступає загальний суб'єкт, який на має та не використовує повноваження, владу, можливості посади для вчинення протиправного діяння.

Виділимо певні особливості доказування у злочинах у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, відповідно до визначеної класифікації.

Так, спираючись на висновки В.Ю. Шепітько можна виділити як одну із особливостей доказування злочинів зловживань те, що вони в переважній більшості не застосовуються як одиничні дії, а найчастіше є продуманою системою злочинної діяльності, що діє протягом тривалого часу. Як спосіб їх вчинення можна виділити навмисне виконання (або невиконання) певних дій у вигляді розпоряджень, наказів, доручень, дозволів, заборон, що заподіяли фізичну, матеріальну або моральну шкоду. Складовим елементом злочинної діяльності є спосіб приховування цих злочинів, оскільки він здійснюється відповідно до єдиного задуму та передбачається заздалегідь. Через це на практиці кримінальним правопорушенням вказаної категорії властивий високий рівень латентності. В.Ю. Шепітько виділяє як способи приховування таких злочинів: фальсифікацію обліку і звітності; внесення змін до документів; заміну або виготовлення фіктивних документів; знищення документів; штатні переміщення; знищення матеріальних слідів злочину тощо [9, с. 325].

Латентність даних кримінальних правопорушень також пояснюється так званою «корпоративною етикою», коли інші посадові особи не зацікавлені у викритті винних у вчиненні кримінальних правопорушень через особисті причини.

З огляду на те, що вказані злочини вчиняються суб'єктами злочину під час виконання ними відповідних повноважень, то і відомості про фактичне їх вчинення можуть міститись в документах, що відображають службову діяльність. Вивчення зазначеної документація

надає можливість встановити особливості управління підприємством, установою, організацією, усвідомити характер службової діяльності, документообігу, діловодства, технології, і на цій основі виявити порушення. Також, обставини вчинення злочинів можна встановити з даних та відомостей, отриманих з вищестоящих і суміжних підприємств, установ і організацій, відвідувачів, інших свідків, співучасників злочину [9, с. 325]. Таким чином, відповідні документи можуть бути основними доказами вчинення особою кримінальних правопорушень злочинів вказаної категорії.

Як вдало наголошує М.М. Шульга, в ході проведення розслідування названих кримінальних правопорушень необхідно встановити мету і форму зловживання владою або службовим становищем, у чиїх інтересах здійснено це зловживання, чи не пов'язане зловживання з порушенням службової, фінансової, технологічної дисципліни, як реагували вищестоящі структури на факти зловживань, чи були сигнали про ці факти [10].

Встановлення відповідної інформації дозволяє розкрити коло осіб, причетних до вчиненого кримінального правопорушення; форму вини, яка є обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони будь-якого кримінального правопорушення; окремі причини та умови вчинення злочину тощо.

У більшості випадків під час розслідування кримінальних правопорушень злочинів зловживань, спочатку проводяться наступні слідчі (розшукові) дії: обшук; огляди (речей, документів, комп'ютерних даних) [10], які допомагають порівняти звітну документацію та виявити факти порушення чинного законодавства; допити (свідка, підозрюваного), негласні слідчі (розшукові) дії тощо.

Основним мотивом вчинення вказаних злочинів є корисливий, метою виступає отримання неправомірної вигоди для себе чи інших осіб. Тому свідки можуть допитуватись з метою уточнення мотивів зловживань. В якості свідків можуть допитуватись колеги по службі, працівники бухгалтерії, виробничих підрозділів, ревізори та інші працівники, у тому числі суміжних організацій та ін. [10].

Наведений вище умовивід щодо мотивів ґрунтується не тільки на матеріалах судової практики, але і впливає з особливостей самих складів злочинів цієї групи (нагадаємо, злочини вказаної категорії відносяться до категорії корупційних).

Під час розслідування кримінальних проваджень вказаної категорії органами слідства часто ініціюються проведення службових розслідувань, перевірок перед вищестоящими або контролюючими по відношенню до суб'єкта злочину органами. За їх наслідками переважно констатуються порушення законодавства, нормативних документів, вчинені суб'єктами злочинів, що є також вагомим джерелом доказів у провадженні. За наслідком їх проведення можуть також бути допитані особи, які проводили зазначені розслідування, перевірки в якості свідків – спеціалістів, що пояснюють правильну роботу підприємства, установи, організації та вказують на порушення, які були допущені суб'єктами злочинів.

Як зазначає М.М. Шульга, під час досудового розслідування службових зловживань призначаються судові експертизи з метою: аналізу господарських і фінансових операцій підприємств, установ, організацій (судово-економічна експертиза); встановлення якості виготовлених товарів (судово-товарознавча експертиза); встановлення причин аварій, інших порушень техноло-

гічних процесів, термінів будівництва (судово-технічна експертиза); дослідження документів (почеркознавчі, авторознавчі, технічні експертизи документів) [10].

У кримінальних провадженнях зловживань, пов'язаних із одержанням неправомірної вигоди, призначаються судово-фоноскопична, фізико-хімічна [11, с. 32], а також фототехнічна, портретна та семантико-текстуальна експертизи.

Результати таких експертиз суттєво підвищують рівень об'єктивності кримінального процесу, дозволяють встановити істину у справі. Для цього важливою є не тільки кваліфікація експерта (без сумніву, від рівня його професійної підготовки залежить правильність отриманих висновків), але і доречність та точність поставлених запитань особою, яка його залучила.

Доказування злочинів перевищень службових повноважень має свої особливості. У розрізі дослідження вказаного питання слухними вбачаються роздуми М.М. Шульги, який, розвиваючи думку В.Ю. Шепітька, зазначає, що на початковій стадії розслідування злочинів про перевищення влади або службових повноважень здійснюється виїмка та огляд документів, допитуються свідки, вилучаються записи з камер відеоспостереження (у випадку перевищення повноважень працівниками патрульної поліції – бодікамер), а у випадку перевищення повноважень із застосуванням насильства першочергово допитуються потерпілий, проводяться слідчі експерименти, судово-медичні експертизи, у разі застосування зброї правоохоронним органом призначаються судово-балістичні експертизи, допитуються підозрювані та ін. [9, с. 328; 10].

З огляду на те, що вказана категорія справ пов'язана із перевищенням повноважень, необхідним у ході слідства є встановлення обсягу повноважень особи та аналізу протиправної поведінки, яка має явно виходити за межі її повноважень.

Такий алгоритм дозволяє знизити ризики фальсифікації суб'єктом кримінального правопорушення документів, своєчасно виявити акт деліктної поведінки, знизити ризики реалізації винним подальшої кримінально протиправної діяльності.

Доказування злочинів службової недбалості вимагає застосування інших слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій. З огляду на об'єктивні ознаки складу вказаного кримінального правопорушення, сторонні обвинувачення важливо дослідити коло повноважень службової особи відповідно до його посадових та (або) функціональних обов'язків, адже притягнення до кримінальної відповідальності за цією нормою можливе лише за умови, що особа не виконала або неналежно виконала напрямок (напрямки) роботи, який їй було довірено.

З суб'єктивної сторони злочину кримінальні правопорушення, передбачені ст. 367 КК, характеризуються виною, яка може виражатись у формі необережності (переважно) або умислу.

У своїх роботах В. Ю. Шепітько слушно наголошує на тому, що при розслідуванні таких кримінальних правопорушень слід додатково встановити: у чому саме полягав факт службової недбалості; чи має місце системність у протиправній діяльності, чи це є поодиноким випадком; чи належать дії або бездіяльність особи до її службових обов'язків; освіту, кваліфікацію і професійний досвід підозрюваного, чи могла службова особа передбачати настання певних наслідків у результаті невиконання або неналежного виконання своїх службових обов'язків, а також чи могла вжити необхід-

них заходів для їх усунення чи запобігання; види майна і характер заподіяних збитків, їх розмір, а також у чому виражається істотна шкода, тяжкі наслідки, заподіяні злочином [9, с. 328].

Визначення відповідних нормативів (порядок і правила зберігання продукції, алгоритм виробництва тощо) дозволяє встановити порушення, які допустив суб'єкт у процесі неналежного виконання (або невиконання) своїх службових обов'язків.

Окремо варто наголосити на важливості проведення такої слідчої (розшукової) дії, як допити свідків (в ході яких доречно отримати показання щодо ставлення підозрюваного до своїх службових обов'язків; його комунікабельність з колегами; реагування на завдання, що ставляться перед ним керівництвом; наявність зауважень до його роботи в минулому; системний характер деліктної поведінки; реагування підозрюваного на критику тощо) та підозрюваного (головна мета цієї слідчої (розшукової) дії – встановити відношення особи до вчиненого нею кримінального правопорушення; її ставлення до своїх службових обов'язків; визнання (або не визнання) вини; причини та умови, які вплинули на вчинення ним акту деліктної поведінки тощо) [10].

Оскільки злочин, передбачений ст. 367 КК, є злочином з матеріальним складом, обов'язковим при доказуванні є проведення експертизи для встановлення розміру завданих потерпілому у провадженні збитків (судово-бухгалтерські, фінансово-економічні, товарознавчі, земельно- та будівельно-технічні експертизи, а також земельно- та будівельно-оціночні дослідження тощо).

Доказування у розслідуванні кримінальних правопорушень, пов'язаних із корупцією, відрізняється від доказування в інших складах злочинів досліджуваного розділу.

Зазначена категорія справ є також високолатентною і вчинення злочину особами часто приховується за рядом нібито законних правочинів.

Способами приховування цих злочинів В.М. Шевчук виділяє: умисне розірвання шлюбу між подружжям в державних органах реєстрації актів цивільного стану, при цьому продовжуючи жити разом і вести спільний побут, реєстрація права власності на осіб які не є суб'єктами декларування й відомості про яких не підлягають декларуванню [12, с. 118].

Розслідування в них часто розпочинається у зв'язку з так-званим «самостійним» виявленням правоохоронним органом з наявних у нього баз даних фактів можливого вчинення кримінального правопорушення, або ж отримання інформації із засобів масової інформації: статей, журналістських розслідувань, повідомлень Національного агентства із запобігання корупції тощо.

Через те, що злочин неподання суб'єктом декларування декларації не є тяжким, особливо тяжким злочином, проведення негласних слідчих (розшукових) дій, пов'язаних із втручанням у приватне спілкування, у цих провадженнях не можлива. Погоджуємось із думкою А.М. Черенкова, що це є однією з проблем доказування у вказаній категорії справ [13, с. 30], оскільки встановити факти того, що особа-декларант вчинила умисні дії, спрямовані на порушення вимог Закону України «Про запобігання корупції», а не вчинила вказані порушення через помилку, не знання без фіксування її приватного спілкування важко.

Погоджуємось із А.В. Русасєвим, з приводу того, що однією з проблем розслідування вказаної категорії справ є необхідність встановлення особистого подання

декларації певною особою, оскільки відповідний ключ для ідентифікації його на сайті Національного агентства із запобігання корупції може використовуватись будь-ким [14, с. 299].

У кримінальних провадженнях вказаної категорії значну частину займає виконання тимчасових доступів до речей і документів, оскільки досліджувана у ході слідства інформація переважно є інформацією з обмеженим доступом. Часто у таких справах проводяться тимчасові доступи в банківських установах, у злочинах щодо незаконного збагачення – моніторинг банківських рахунків.

У кожному провадженні зазначеної категорії органом розслідування отримується необхідна інформація від Національного агентства з питань запобігання корупції. Для встановлення можливої наявності прихованих чи не декларованих активів, отримується інформація від Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів.

Розслідування злочинів, вчинених загальними суб'єктами, відрізняється від інших категорій злочинів зазначеного розділу, оскільки при їх розслідуванні не потрібно встановлювати наявності та обсягу повноважень особи. У вказаних провадженнях головним є документування пропозиції чи надання неправомірної вигоди. З огляду на те, що НСРД у вказаних категоріях справ можливе лише за ч. 3, 4 ст. 369 КК, належне документування пропозиції та передання неправомірної вигоди можливе лише у випадку розслідування цих проваджень. У злочинах, не пов'язаних із наданням неправомірної вигоди особам, які займають відпові-

дальне, особливо відповідальне становище, може бути «випадково» зафіксовано пропозиція чи надання неправомірної вигоди (на бодикамеру працівника патрульної поліції, відеореєстратор автомобіля тощо). Доказування у цих справах полягає у ідентифікації особи, яка запропонувала, пообіцяла надати неправомірну вигоду шляхом проведення необхідних слідчих (розшукових) дій. Експертизи, які проводяться у вказаній категорії злочинів ідентичні тим, що здійснюються при розслідуванні отримання неправомірної вигоди.

Висновки. Підсумовуючи, можна вказати, що доказування злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, є специфічною діяльністю суб'єктів кримінального провадження, метою якої є пошук, виявлення та фіксація деліктних діянь, належне їх закріплення. Докази, зібрані у ході слідства, є основним предметом судового розгляду кримінальних проваджень вказаної категорії, їх обсяг та якість визначають подальше спрямування судового розгляду та досягнення мети кримінального провадження – відновлення справедливого порядку здійснення службовими особами та особами, які надають публічні послуги, своїх повноважень, діяльності, та не допущення вчинення протиправних діянь у майбутньому. Вказане викликає необхідність спрямування зусиль наукової спільноти на поглиблене вивчення нормативно-правового регламентування розслідування службової злочинності, яке у поєднанні з судовою практикою розгляду кримінальних справ зазначеної категорії може стати своєрідним методичним вказівником органам досудового розслідування, прокуратурі, суду.

Список використаних джерел

1. Вапнярчук В.В. Теорія і практика кримінального процесуального доказування : монографія. Харків. Юрайт, 2017. 408 с.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон від 13 квіт. 2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення 20.05.2024).
3. Доказування у кримінальному провадженні : курс лекцій. О.О. Бондаренко, Г.І. Глобенко, В.В. Романюк та ін.; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О.О. Юхна; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, ф-т № 1, каф. кримін. процесу та організації досуд. слідства. Харків: ХНУВС, 2018. 156 с.
4. Тіщенко В.В. Концептуальні основи розслідування корисливо-насильницьких злочинів : дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.09. Одеса, 2003. 445 с.
5. Великанов С.В. Класифікація слідчих ситуацій в криміналістичній методиці : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2002. 218 с.
6. Мельник М.І. Корупція: сутність, поняття, заходи протидії : монографія. Київ: Атіка, 2001. С. 168–172.
7. Михайленко Д. Г. Загальні властивості злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг. Сучасне кримінальне право України: наукові нариси : монографія / за ред. Н. А. Мирошниченко, Є. Л. Стрельцова; передмова С. В. Ківалова. Одеса : Юридична література, 2017. С. 378–400.
8. Тютюгін В. І. Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг: навч.-практ. посіб. В. І. Тютюгін, Ю. В. Гродецький, С. В. Гізимчук ; за ред. В. Я. Тація, В. І. Тютюгіна. Харків: Право, 2014. 232 с.
9. Шепітько В.Ю. Криміналістика: підруч. для студ. юрид. спец. вищ. закл. освіти / За ред. В.Ю. Шепітька. 2-ге вид., переробл. і допов. Київ: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2004. 728 с.
10. Шульга М.М. Криміналістика. 2013. URL: <https://lib.lecture.center/kriminalistika/tema-rozsliduvannya-zlochiviv-sferi-slujbovoji-68647.html> (дата звернення 20.05.2024).
11. Туркот М.С., Ярмиш Н.М., Куц В.М., Козій В.В., Ганова Г.О. Підтримання державного обвинувачення у кримінальних провадженнях про злочини у сфері службової діяльності: методичні рекомендації. Київ: Генеральна прокуратура України. Національна академія прокуратури України. 2013. 62 с.
12. Шевчук В.М. Методика розслідування незаконного збагачення: проблеми побудови та застосування. *Права людини та проблеми організації і функціонування публічної адміністрації в умовах становлення громадянського суспільства в Україні*: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 27-28 квітня 2018 року. Запоріжжя: Запорізька міська громадська організація «Істина», 2018. С. 118–121.
13. Черенков А.М. Розслідування декларування недостовірної інформації: дис. ... канд. юрид. наук: 12:00.09. Київ, 2020. С. 29–31.

14. Русаев А.В. Особливості доказування обставин вчинення кримінального правопорушення, пов'язаного із декларуванням недостовірної інформації. *Часопис Київського університету права*. 2021. № 2. С. 295–300.

References

1. Vapniarchuk, V.V. (2017). *Teoriia i praktyka kryminalnogo protsesualnogo dokazuvannia [Theory and practice of criminal procedural evidence]*. monograph. Kharkiv. Yurait, 408 p. [in Ukrainian].
2. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy: Zakon vid 13 kvit. 2012 r. [Criminal Procedure Code of Ukraine: Law of April 13 2012]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> [in Ukrainian].
3. Dokazuvannia u kryminalnomu provadzhenni (2018). [Evidence in criminal proceedings]. Kurs lektsii. O.O. Bondarenko, H.I. Hlobenko, V.V. Romaniuk ta in.; za zah. red. d-ra yuryd. nauk, prof. O.O. Yukhna; MVS Ukrainy, Kharkiv. nats. un-t vnutr. sprav, f-t № 1, kaf. krymin. protsesu ta orhanizatsii dosud. slidstva. Kharkiv: KhNUVS. 156 p. [in Ukrainian].
4. Tishchenko, V.V. (2003). Kontseptualni osnovy rozsliduvannia koryslyvo-nasylnytskykh zlochyniv [Conceptual foundations of the investigation of selfish and violent crimes]. *Doctor's thesis*. Odesa. 445 p. [in Ukrainian].
5. Velikanov, S.V. (2002). Klyasyfikatsiia slidchykh sytuatsii v kryminalistychnii metodytsi [Classification of investigative situations in forensic methodology]. *Candidate's thesis*. Kharkiv. 218 p. [in Ukrainian].
6. Melnyk, M.I. (2001). *Koruptsiia: sutnist, poniattia, zakhody protydii [Corruption: essence, concepts, countermeasures]*. Monograph. Kyiv : Atika. P. 168–172 [in Ukrainian].
7. Mykhailenko, D.H. (2017). *Zahalni vlastyosti zlochyniv u sferi sluzhbovoi diialnosti ta profesiinoi diialnosti, poviazanoi z nadanniam publichnykh posluh. Suchasne kryminalne pravo Ukrainy: naukovi narysy : monohrafiia [General signs of crimes in the sphere of official activity and professional activity related to the provision of public services. Modern criminal law of Ukraine: scientific essays: monograph]*. Za red. N. A. Myroshnychenko, Ye. L. Streltsova; predmova S. V. Kivalova. Odesa : Yurydychna literatura. P. 378–400 [in Ukrainian].
8. Tiutiuhin, V.I. (2014). *Zlochyny u sferi sluzhbovoi diialnosti ta profesiinoi diialnosti, poviazanoi z nadanniam publichnykh posluh: navch.-prakt. posib. [Crimes in the sphere of official activity and professional activity related to the provision of public services: academic and practical guide]*. V. I. Tiutiuhin, Yu. V. Hrodetskyi, S. V. Hizymchuk ; za red. V. Ya. Tatsiia, V. I. Tiutiuhina. Kh. : Pravo. 232p. [in Ukrainian].
9. Shepitko, V.Iu. (2004). *Kryminalistyka: Pidruch. dlia stud. yuryd. spets. vyshch. zakl. osvity [Forensics: Sub-study. for students of legal special higher educational institutions]*. Za red. V.Iu. Shepitka. 2-he vyd., pererobl. i dopov. K.: Kontsern «Vydavnychi Dim «In Yure». 728 p. [in Ukrainian].
10. Shulha, M.M. (2013). *Kryminalistyka [Criminalistics]*. Retrieved from: <https://libr.lecture.center/kriminalistika/tema-rozsliduvannya-zlochyniv-sferi-slujobvoji-68647.html> [in Ukrainian].
11. Turkot, M.S., Yarmysh, N.M., Kuts, V.M., Kozii, V.V., & Hanova, H.O. (2013). *Pidtrymannia derzhavnoho obvynuvachennia u kryminalnykh provadzhenniakh pro zlochyny u sferi sluzhbovoi diialnosti: metodychni rekomendatsii [Support of the state prosecution in criminal proceedings on crimes in the field of official activity: methodological recommendations]*. Kyiv: Heneralna prokuratura Ukrainy. Natsionalna akademiia prokuratury Ukrainy. 62 p. [in Ukrainian].
12. Shevchuk, V.M. (2018). *Metodyka rozsliduvannia nezakonnoho zbahachennia: problemy pobudovy ta zastosuvannia [Methodology of the investigation of illegal enrichment: problems of construction and application]*. *Prava liudyny ta problemy orhanizatsii i funktsionuvannia publichnoi administratsii v umovakh stanovlennia hromadianskoho suspilstva v Ukraini: Materialy mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii, m. Zaporizhzhia, 27-28 kvitnia 2018 roku. Zaporizhzhia: Zaporizka miska hromadska orhanizatsiia «Istyna»*. P. 118–121 [in Ukrainian].
13. Cherenkov, A.M. (2020). *Rozsliduvannia deklaruvannia nedostovirnoi informatsii [Investigation of the declaration of false information]*. *Candidate's thesis*. Kyiv. P. 29–31 [in Ukrainian].
14. Rusaiev, A.V. (2021). *Osoblyvosti dokazuvannia obstavyn vchynennia kryminalnogo pravoporushennia, poviazanoho iz deklaruvanniam nedostovirnoi informatsii [Peculiarities of proving the circumstances of the commission of a criminal offense related to the declaration of false information.]*. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava*. № 2. P. 295–300 [in Ukrainian].

Poplavska Alina,

Postgraduate student

(Donetsk State University of Internal Affairs, Kropyvnytskyi)

Prosecutor of the Department of Procedural Management in Criminal

Proceedings of Investigators of the Territorial Administration

(State Bureau of Investigations of the Zhytomyr Regional Prosecutor's Office, Zhytomyr)

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-8748-5926>

FEATURES OF PROVING CRIMES IN THE FIELD OF SERVICE AND PROFESSIONAL ACTIVITIES RELATED TO THE PROVISION OF PUBLIC SERVICES

The place of proof in the criminal process is determined, it is emphasized that the main purpose of proof is to establish the objective truth of the event that took place.

Scientific approaches to the classification of crimes in the field of official activity and professional activity related to the provision of public services are considered. A separate classification of the specified crimes is proposed based on the criterion of the objective manifestation of criminal actions and the scope of the use of powers by the subject of the crime: crimes related to the use of powers granted to a person; crimes committed in excess of authority; crimes committed due

to carelessness; criminal offenses related to corruption; crimes from Chapter XVII of the Criminal Code, committed by common subjects.

General features of classification groups are defined. The features of evidence in crimes in the field of official activity and professional activity related to the provision of public services are characterized, according to the proposed classification. It is emphasized that abuse crimes are characterized by a high level of latency, which creates the need to conduct specific investigative (search) actions, the need to study documentation reflecting official activities during the investigation is emphasized. Proposed priority investigative actions in the investigation of excesses of official powers, which will avoid possible abuses by the subject of the crime. Additional circumstances that must be established during the investigation of official negligence are listed. The specified features of investigations of crimes related to corruption, it is emphasized that the problems in the investigation of the specified category of crimes are not the possibility of conducting covert investigative (detective) actions when investigating the deliberate non-submission of the declaration, as well as the difficulty of establishing the fact of its personal submission. In the proposed categories of crimes, the specifics of conducting investigative (detective), covert investigative (detective) actions, prescribed examinations, and differences in applied forensic practices are highlighted. It was emphasized that the evidence collected during the investigation of crimes in the field of official activity and professional activity related to the provision of public services is the main subject of the trial of criminal proceedings of the specified category, their volume and quality determine the further direction of the trial and the achievement of the goal of the criminal proceedings – the restoration of a fair procedure for the exercise of their powers and activities by officials and persons who provide public services, and preventing the commission of illegal acts in the future.

Key words: *evidence, crimes in the field of official activity and professional activity related to the provision of public services, abuse of authority, excess of authority, official negligence, crimes related to corruption.*

Надіслано до редколегії 20.05.2024